

עין משפט  
גזר מצוה

## ט:

**איִלִּימא** שליש ביתו. משמע דאין זריך לצוצו כל ממנוו לקנות אתרוג אפילו לא ימלא צפחות והוּא מלוּה עוברת ואפילו שליש ציטו משמע דלא מחייב ואמרינן נמי (כתובות דף ג.) המצוצו אל ציצו יותר מחומש ובסוכה (דף מא): חשיב ליה רבותא דר"ג שקנה אתרוג צאלף זוז: **איִלּוֹ** איתרמיא ליה. אפילו מיירי צעשורייתא דרבי כדאשכחן צפרק מליאת האשה (כתובות דף סח.) מ"מ ידוע שלא היה חייב לצוצו כל כך:

**עַד שְׁלִישׁ בַּמִּצּוּה**. פירוש [א] שאם מלא אתרוג כאגוז כמו ששיערו חכמים ואחד גדול ממנו שליש יקנהו:

**משל** הקב"ה. אוכל פירות בעוה"ז והקדן קיימת לו לעוה"צ: **בשור** קשור ובור מכוסה. פי' כראוי דאי צשלא כראוי לאו כלום היא ועוד מדפריך מ"ש הכא כלומר וצשיהם היה להם ליפטור מהדר מוקי לה צשור מותר וצור מגולה:

**שור** עבדי צנתוקי. פרש"י אפי' בלא חרש דרכו לנתוקי מאליו וכן צור דרכו לנתורי מאליו וקשה דע"כ צקשרו ובצקהו כראוי מיירי כדפרישת ולקמן (דף נב.) תנן כסרו כראוי פטור ונראה לפרש דדרכו לנתוקי ע"י חרש קאמר דגרע משום דמסר לחרש אצל גחלת לא גרע כ"כ דאין דרכו לצבות גחלת כמו שדרכו לנתוקי שור ולנתורי צור דכמה דצדיק לה חרש מעמיא עמיא ואולי:

**ולרבי יוחנן דאמר אפי' מסר לו שלהבת פטור בו**, מימה מאי קשה ליה הא צלהצת לרבי יוחנן כמו גחלת לר"ל ובשור קשור וצור מכוסה יכול להעמידו ומשום דחרש עבדי לנתוקי ולנתורי כמו שאמר לר"ל וי"ל דמשמע ליה דטעמא דרבי יוחנן דפטרי משום שהקטן שומרו ואין הקטן עושה היות אלא אדרבה עושה שמירה והשתא ניחא דלא תיקשי לרבי יוחנן דמוקי לה צשור מותר וצור מגולה אמאי נקט שמסרו לחש"י והא בלא מסרו נמי חייב דנקט מסרו לרבותא אע"פ שעשה שמירה קלת וצחאי סברא פליג אריש לקיש: **חומר בשור**. האי שור היינו

קרן כדמוכח בכולה שמעמין: **ולרבי יליך ולהויק**. הא דלא חשיב שהוא צעלי חיים מה שאין כן בצור משום דהוי ככלל ודרכו לילך ולהיות וכונתו להיות לא שיך למתני גבי צור שאין צעלי חיים:

**מה שאין בן בבור**. שאין משלם כופר וכן אש דקמני צסמוך משא"כ צאש וא"ת וילף משור ומחייבו ככופר ואף על גב דאיכא למימר שכן צ"ח דהא מסקינן לקמן צפרק כיצד (דף טו.) דאיכא כופר צרגל שמע מינה דילפינן רגל מקרן ולא פרכינן מה לקרן שכן כוונתו להיות מחייב צרה"ר ויש לומר דאש וצור פטורין דדרשינן עליו ולא על צור עליו ולא על האש כדדרשינן לקמן צסוף כיצד (שם) עליו ולא על האדם וא"ת שור ולא אדם דכתיב בצור למ"ל ת"ל מעליו ויש לומר דאיצטרך שור ולא אדם לפטור עבד שנפל צבחוו או עובד כוכבים הקניי לישאל:

חומר

לו שלהצת פטור דהשתא מוקי להא דקמני מה שאין כן צאש צשלהצת ודכוותיה דמחייב גבי שור וצור וצור צשור מותר וצור מגולה מאי שנא כו': **הסם**. גבי צעירה: **צנפא דחרש קגרים**. אחיזתו של חרש גרמה ההצצר שהוא נטלה והוליתה לגדיש הכא לא צנחא דחרש קגרים שהשור הלך והיות וכן הצור ולא על ידי חרש היות: **צנפא**. אחיזתו וכחו מלשון צנחא שקורין טעילא"ש: **ל"א גרס' כוּפּא**. יחודו של חרש שנתייחד עם השלהצת ונטלה. ולשון כוּפּא"ש שולא"ש כדאמרינן ליהוי כוּפּא"ש לחצרו (נ"ב דף כה.) **כופר**. צמועד שהמית בן חורין: **אסור בהנאה**. אם המית אדם כדכתיב [שמות כא] וצעל השור נקי כאדם שאומר לחצירו פלוני ילא נקי מנכסיו ואין לו צהן הנאה [לקמן מה:] **מה שאין כן צבור**. שאין צעל הצור חייב צשעלוני מיתת אדם כדאמרינן שור ולא אדם [לקמן כח:]

## ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

**שליש ציטו**. שחייב אדם לצוצו צמנות לולב או ליציט או ספר מורה שליש מה שיש לו: **צהידור מלוּה עד שליש צמלוּה**. שאם מוצא צ' ספרי תורות לקנות ואחד הדור מחצירו ויוסף שליש הדמים ויקח את ההדור דמניא (שבת דף קלב:) זה אלו ואנוהו [שמות טו] התנאה לפניו צמנות עשה לך ספר מורה נאה

לולב נאה טלית נאה יציט נאה: **שליש מלגיו**. כגון אם הקטן נמכר צשעה ויוסף שני דינרי דהיינו שליש מלגיו שליש צצמך הדמים ויקח את ההדור: או שליש מלצר. הדמים יחלוק לשנים ויוסף חלק שלשי משלו דהיינו אם קטן נמכר צשעה ויוסף שלשה דינרין ויקח את הגדול צתשעה: **עד שליש משלו**. דהיינו אותו שליש שיוסף צהידור מלוּה משלו הוא שאינו נפרע לו צחיו כדאמרינן היות"ס לעשותם ולא היות ליעול שכרם (ע"ז דף ג.) **מלאן ואילן**. מה שיוסף צהידור יותר על שליש יפרע לו הקצ"ה צחיו: **מתני'** **שחבתי צשמירתו**. שנתחייבתי לשומרו: **הכשרתי אם נוקו**. כלומר אם היות הכשרתי וחיינתי אותו היות שלא שמרתי ופה כך מנאמרי. לישנא אחרינא הכשרתי את נוקו עלי להכשיר ולתקן את נוקו כלומר אני חייב לשלם. מפי מורי: **הכשרתי צמתקם נוקו חבתי צפעלוני כו'**. האי הכשרתי לא דמיא להכשרתי קמא דהא ודאי ויחננתי הוא כלומר אם ויחננתי את מתקת נוקו אע"פ שלא ויחננתי כולו חבתי לשלם את נוקו כהכשר כל נוקו כאליו ויחננתי כולו וצגמרא [י.] מפרש היכי דמי:

**נכסים שאין צהם מעילה**. כלומר אם הזקמי נכסים שאין צהן מעילה אני חייב לשלם אצל אם הזקמי נכסי הקדש איני חייב דנפקא לן כוליהו נוקין משור רעהו"ס: **של צני צרים**. לאפוקי נכרי דאינו חייב צנוקין: **ונכסים המיוחדים**. שיש להם צעלים לאפוקי דהפקר שאם הזקמי נכסים דהפקר פטור וצגמרא [ג.] מפרש לה: **וצכל מקום**. חצ המוציק כמו שהיותו נכסיו את נכסי צני הצרית ואת נכסיו המיוחדין: **חון מרשום המיוחדם למוזיק**. שאם נכנס שורו של ניות צרשות המוזיק והיותו שור של מוזיק פטור דלמרי ליה מורך צרשותי מאי צעי: **ורשום הניזק והמוזיק**. מפרש צגמרא [שם]: **כשהיות חצ המוזיק**. הא דרשינן ליה צרים פירקין [ד.] לאתויי קרן. וכשהיות חצ המוזיק דרישא לא דרשינן ליה דלאו יתירה היא: **גב' מה שאין כן צאש**. כדמפרש לקמן: **גחלת**. שאינה צוערת אלא אם כן ליצה אותה: **שלהצפ**. שמסר י' אור מלוצה לחרש דפטור צתמיה: **והאמר ריש לקיש**. צהכונס לאן לדיר [לקמן נט:] **לא שנו**. דהשולת הצעירה ציד חרש שטוה וקטן דפטור מדיני אדם: **אלא כשמסר לו הגחלת וליצה**. אותה החרש: **צרי היותא**. מבורר היותו לכל שהיא מוזמנת להיות: **צרי**. מוזמן: **שור דרכיה לנפוקי**. והוה ליה לאסוקי אדעתיה שאפילו אין החרש מתירו סופו להתיר את עצמו הלכך שמירה רעועה היא ואפילו התירו חרש חייב צעל השור: **לנמורי**. לנפול הלכך שמירה רעה היא אפילו גילהו חרש צעל הצור חייב לשלם שלא שמרו כראוי: **מעמיא עמיא ואולא**. ומאי דליצה חרש לא רמיא עליה דצעל גחלת לאסוקי אדעתיה: **ולרבי יוחנן דאמר**. צהכונס [שם] אפילו מסר חרש צשלהצת ודכוותיה דמחייב גבי שור וצור צשור מותר וצור

#### מסורת הש"ס

א) לקמן כב: נט: [נע"ש],
ב) [דברים ו], א) [שמות כא:],
ד) יעב"ז גרס אור,

#### הגהות הגר"א

[א] הוב"ז ד"ה עד. פי' כו' י"ב ודעת ש"ס כפירש"י:

#### לעזי רש"י

טבילא"ש [טבילא"ש].
צבת. שולא"ש [שול"ן].
חבורה.

#### רבינו חננאל

אמר ר' יוא ליהדור מצוה עד שליש במצוה. פי' אם נדומין לו לולב בכסף ולולב אחר מהדור בכסף וצאי' יש עליך להוסיף שליש בדמיו ולהתנאות במצות בלולב נאה. בעי רב אשי שליש מלבר שיהא הוא והשליש שלשה כגון שהוספתה על הכסף צאי' נמצאו דמי לולב ג' חצאי כסף שהוא כסף חצאי. או שליש מלגיו שהוא כסף ושליש כסף. ועלתה בתיוק. ועבדינן לחומרא מלבר א). במערבה אמרי עד שליש משלו. כלום מהורה הוא להתנאות במצוה עד שליש. מכאן ואילך, אם מוסיף יתר על שליש מידה יתירה עושה. כגון המפרנס עני ומוסיף לו יתר שנמצא חיינו, ואין הקב"ה מקפח שכרו אלא משלם לו גמולו משלהקב"ה שני מלוה יי"י ב) חנון דל, ופשוט הוא. ד"א מכאן ואילך משלהקב"ה, שאם בא להדר המצוה ביתר משליש בדמיה מגיענו, שחיינו ג) קודמין להידור מצוה כל זח. אבל אם יזמן לו הקב"ה ממון שלא מגיענו ובקש להדר המצוה ביתר משליש הורשות בידו. והמהדר המצוה משכות כדתנין בנר חנוכה והמהדרין גר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין וכו'. פי' כל שחבתי בשמירתו הכשרתי וכו'. ת"ד כל שחבתי בשמירתו הכשרתי נוקי. כיצד, שור ובור שמסרן לחרש שוטח וקטן והיותו חייב מה שאין כן באש. לר' יוחנן אפי' אם מסר לחרש שוטח וקטן שלהבת והיותו פטור המוסר. מאי טעמ', צבתא דידהו גרים. פי' נמורי. ישר העפר והקירוי ופתח פי הבור. ת"ד חומר בשור שהשור משלם הכופר ולי' שלעבד, נגמר דינו אסור בהנאה, ודרכו לילך ולהיות, מה שאין כן בבור. חומר בבור. שהבור תחילת עשייתו לנזק, ומעיד מתחילתו, מה שאין כן בשור.

א) פי' צא"ש וטו"ע א"ת
ב) תני' עסקין לקולא.
ג) כן דרכו של רבינו לנחות שם ה'. ג) פי' גמנו"י שפירש קו.

אלא שמסר לו גחלת וליבה. החרש, דלא דמי לשור, צשור מוזמן להיות, אצל הא דגחלת חרש עבדי ליה להקט [קטן כב.], דהא ברי הויקא. מוזמן היותו והו' שכורו (שם). אפילו מסר לו שלהבת גמי פטור. ור' יוחנן לטעמיה דלמרי אשו משום תלוי, והכא תלוי דחרש הן (שם).

<sup>[מקור]</sup>